
Muktamala

ముక్తామాలా

Document Information

Text title : Muktamala

File name : muktAmAlA.itx

Category : raama, moropanta, shataka

Location : doc_raama

Author : Mayurakavi or Moropanta

Proofread by : Rajesh Thyagarajan

Description/comments : Stotras composed by Moropanta mayUrakavi

Latest update : December 23, 2023

Send corrections to : sanskrit at cheerful dot c om

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

December 23, 2023

sanskritdocuments.org

ముక్తమాలా

(* గీతివృత్తం)

(౧) పుణ్యశ్లోకశిఖామణిచరణం శరణం సతామతాపకరం ।

వందే నతనరకపిసఖమఖలజితం మఖభుజాం మహాః ప్రథమమ్ ॥ ౧॥

విధాయ పఞ్చదశేన శతేన గీతిభిః సహృదయేభ్యః ఉపాయనీకరోతి ।

(౨) నిస్సృహనిర్భయవిత్రం శ్యామలమతిశయితదాయితమనిమిత్తమ్ ॥ ౨॥

బహుభిః(౩) కృతం, చతుర్భిః పఞ్చైరయః పుత్రిణామభూరపథమః ।

బహుదానామపి, పుత్రౌ ధర్మార్థమసౌ దదౌ యదౌదార్యాత్ ॥ ౩॥

గాధిజ(౪)! । భవతోఽధీతం శిష్యైః కతిభిర్న గాలవప్రముఖైః

వరమేకో దాశరథిః పితామహదధేరపోఽబుదో హ్యధికః ॥ ౪॥

మాతరహల్యే(౫)! । స్పృష్టా యేన పదా తమపి పూజయసి బాలం ।

నూనం స తవ సతీర్థ్యః పదాహతోఽప్యరసి యో ననామ భృగుమ్ ॥ ౫॥

అబలాకృష్టమపి(౬) నదసి ధనురైశం హా కథం ను భగ్నుమితి ।

భీతమివానతకన్ధరమాశ్లిష్య దదావివాభయం భగవాన్ ॥ ౬॥

సర్వసహాపి(౭) ధనుషస్తస్య చకమ్పే రవేణ ఘోరేణ ।

బాలాపి భృశం ముముదే సీతా మృదునేవ వేణునాదేన ॥ ౭॥

గురుణా(౮) యోగం కర్తుం సజ్జీవిన్యేవ సీతయాతులయా ।

సర్వమతేన వినాశశ్చాపేనాజ్ఞీకృతః కచేనేవ ॥ ౮॥

(౯) బహుభుజమరిమజయమితి కిమనేన దైవం తు హేతురత్తైకం ।

గ్రసతే సహస్రకరమపి కాలే రాహుర్హి బాహువికలోఽపి ॥ ౯॥

భగవన్వసిష్ఠ ! । కథమిదమధునైవ ముహూర్తమీదశ దత్తం ।

క్వ వనప్రయాణమహాహ క్వ చ యువరాజ్యాభిషేకమేహకాలః(౧౦)? ॥ ౧౦॥

(౧౧) పఞ్చైరుహదృశమధ్వని తం కేవలమఙ్గానానుజానుగతమ్ ।

శఙ్కే ధావితమీక్షితుమఙ్కే విస్మృత్య శిశుమపి స్త్రీభిః ॥ ౧౧॥

(౧౨)నృత్యన్మయూరపరివృతమేణకులానుగతమలిభిరుపస్పృష్టం ।
తం ఘనదూర్వాపుష్పశ్యామలమబ్జాననం భజేఽధ్వన్యమ్ ॥ ౧౨॥

సౌరావస్యమృతకరో(౧౩) యౌ రాజవదైః సదా శిరోధార్యౌ ।
గౌరాసితో వరమణీ పౌరా బత! హారితో ప్రమాదేన ॥ ౧౩॥

(౧౪)మాత్రా మాఽత్రాఽఽస్వేతి ప్రహితో వనమాలయాన్నిజం ధర్మం ।
పిత్రాపి త్రాతుం యస్తం ధర్మజ్ఞోత్తమం జగుః కవయః ॥ ౧౪॥

కిమితి(౧౫) నిషాద ! । విషాదః పశ్య కుమారోఽయమర్కకులపాలః ।
వనమాగతోఽపి వల్క్యపి జటిలోఽపి నృపోత్తమశ్రియా శ్లిష్టః ॥ ౧౫॥

కుశలీ(౧౬) తేఽస్తి కుమారో మా రోదీరమ్భ తం బహోః కాలాత్ ।
వనం గతా రామాదయ ఋషిభిః సత్కృతా ఇత్యర్థః ।
తృప్సితాః పిబన్తు వన్యః సంన్యాసిన ఉత్సుకాః సుకార్యమితాః ॥ ౧౬॥

(౧౭)వర్తే పితురుత్సజ్గే సజ్గే మాతుః పురే పురేవ సుఖం ।
ఇతి భవదాత్మజమతమత ఆస్మానం దేవి! కాననేఽమంస్థాః ॥ ౧౭॥

నన్దన(౧౮) వనం వ్రజేతి త్వమవోచః సత్యమజకులోత్తంస ! ।
స తు వనమగాత్తమీక్షితుమవిచార్య గతోఽసి నన్దనం హస్త! ॥ ౧౮॥

అమృతమపి నామ పిబతస్తాపో బహులీభవత్యదః కిమితి ।
ప్రప్టుం ను దశరథ! త్వం (౧౯)దేస్తావస్తాకులక్షణో యాతః ॥ ౧౯॥

(౨౦)స్త్రైణం త్వామూచురహో రహోగతా మన్త్రిణో న మునయోఽపి ।
సాకమమరపతినా కే నాకేఽపి భవన్తమాగతం వీక్ష్య ॥ ౨౦॥

(౨౧)శోచ్యాసి త్వమయోధ్యే! ॥ అపహృతమటవ్యా త్వదీయసౌభాగ్యం ।
పతిమిచ్చన్త్యా భావ్యం త్వయాపి మాతర్విపక్షవేషయుజా ॥ ౨౧॥

(౨౨)మా మాతరమవమంస్థా భరత ! । స్వగుణప్రకాశహేతుమిమాం ।
సేకాదధికమశోకే కుశలం పాదాహతేర్యది వరం సా ॥ ౨౨॥

విషయవిరక్తిర్గురుపదభక్తిరఖిలసజ్జనేషు మహితత్వమ్ ।
క్వత్యం సత్యం వద పదపద్మం మా జాతు మాతురవమంస్థాః ॥ ౨౩॥

మాతః కైకేయి! । జగతి కృతిషు కృతోపకృతిషు స్వమేవ వరమ్ ।
యదఖిలలోకహితం కృతమురరీకృత్యాపి దుఃసహం వ్యసనమ్ ॥ ౨౪॥

(౨౩) కాస్యాన్యాస్యాబ్జాసవమధుపీ త్వత్తో నృపస్య బహుమాన్యా ।
దాస్యా హాస్యాస్పదతాం సరలే! నీతాసి దేవి! మన్థరయా ॥ ౨౫॥

ఉదిత(౨౪) నీతిమదమతం ముదితం సిద్ధిం సమీక్ష్య భోక్తుమలం ।
ఉదితం ఫలమనయతరో రుదితం బత మన్థరే ! త్వయా కిమితి? ॥ ౨౬॥

(౨౫) శోకదవజ్వలనావృతశుద్ధాస్తవనైకసంశ్రయా మృగ్యః? ।
బాష్పస్రాతాస్తిష్ఠత జీవనదః క్వ ను స సామృప్యతం మృగ్యః? ॥ ౨౭॥

దీపక ఇవ నిఃశ్వాసైర్నాహి శోకశిఖీ(౨౬) ప్రయాతి నిర్వాణం ।
బత! వర్ధతేఽశ్రుసలిలైరపి తూష్టికైస్త్వయం సుఖం జేయః ॥ ౨౮॥

చిన్నే! । కిం తే విషయైర్ధ్యాతైః క్షణభక్త్యైర్విషాదఫలైః ।
దాస్యతి లభ్యా కామం కామం కా మజ్గలా ముదం సమృత్ ॥ ౨౯॥

మూర్ఛః సదయః సదయః సరసః (౨౯) సుధైకపరిపూర్ణాత్ ।
శమయన్నమతాం మమతాం శమలం శమలం దదాతి కోఽపి జటీ ॥ ౩౦॥

కాపి(౩౦) తపస్విజనానాం తపసాం సిద్ధిర్మహేశగలమాలా
నీలాపీలాధరముపహసతి గుణైరిన్ద్రమపి పయోధిమపి ॥ ౩౧॥

అవనే(౩౧) పటుస్త్రిజగతామవనేరాద్యః ప్రియోఽపి జామాతా
భవనే విధాతురీడ్యః స బనే సవనేత్సనాయకో జయతి ॥ ౩౨॥

రక్షోబదలనవిధౌ దక్షో వక్షోజగిరిహారిర్లక్ష్మ్యాః
పక్షో(౩౨) జయతి వలక్షోఽస్మాకమధిక్షోణీ శక్రనీలనిభః ॥ ౩౩॥

(౩౩) అవ్యయమదస్యగోచరముర్వపి న మదప్రదం పదం ప్రముదామ్ ।
విత్తమసీహమనోహరమస్మాకం చిత్తమాత్మసాత్కురుతే ॥ ౩౪॥

అఙ్కర(౩౪) హితమమృకరం శఙ్కరహితమనిశమేధమానకలం
మిత్రం స్వయా శ్రియాప్యపకుర్వాణమహం భజే చకోరశిఖః ॥ ౩౫॥

కతి న జటీలా వటా ఇవ ధన్వధరాః కతి న కాననే శబరాః?
ఏకః కోఽప్యజకులజః (౩౫) కపర్ధిసుమధన్వనోః శ్రియం హరతి ॥ ౩౬॥

యామే రజనేశ్వరమే యా మేఘనిభా సునిస్పృహైశ్చిన్త్యా ।
సామేతరైరుపాయైః(౩౬) సా మే భూతిర్న కైశ్చిదపి లభ్యా ॥ ౩౭॥

(౩౬) ద్యావాభూమిభ్యామివ యాభ్యాం స్త్రీభ్యామపి ప్రజాః సుచిరం ।
నిర్భయమరాజకేఽపి త్రాతా వాం పాదుకే నమస్యామః ॥ ౩౮॥

(3౬) భరత ! | భగవతా గురుణా సుశిక్షితనయో యువాప్యధీరస్త్యం |
మన్యే ధన్యే త్వత్తో జడేపి ఖలు పాదుకే సమే వ్యసనే || ౩౯ ||

భో (3౭)యాజ్ఞవల్క్యశిష్య త్వాం నైవ యథా జహాతి సమిష్టా |
జామాతరం తథా తే కన్యానన్యా సతీ బనే భవనే || ౪౦ ||

లబ్ధా విరాధ ! | భవతా సీతాఽపాత్రేణ(౩౮) మృత్యవే న ముదే |
కపటపటునా క్షణం సురపజ్ఞైవివ రాహుణా సుధాధారా || ౪౧ ||

జగ్గమనిర్రతరుణా(౩౯) తరుణారుణపాదపల్లవేన సహ |
దృష్టా కనకవ్రతతిర్వృతతీర్థతపఃఫలప్రదా వనిభిః || ౪౨ ||

ధన్వీ జటీ ఫలాశీ తస్వీరత్నేన(౪౦) సాదరం సతతం |
అస్వీయమాన ఈదృక్సన్వీతభయః సతామగాదుటజమ్ || ౪౩ ||

(౪౧)అభ్రామలదీప్తి మహో బభ్రామ చిరాయ దణ్ణకాభూమా |
దభ్రామధశ్వకార శ్వభ్రామయమలినశశధరజ్యోత్స్నామ్ || ౪౪ ||

(౪౨)సహనైవ పఞ్చవవ్యాం హరిణా హరిణానుయాయినా స్వగుహా |
సాపి చ ముక్తా ముక్తా సీతా బత! వఞ్చకేన కేనాపి || ౪౫ ||

సీతా(౪౩) శునాశు నాశాయాత్మన ఏవాసి పుత్రికే! | మోహాత్ |
హాస్యతి నో నిధనమృతే న మృతే స్వయమత్ర కిం తవోత్కర్షః? || ౪౬ ||

(౪౪)తదిదముపస్థితమచిరాద్యదవోచోఽనాగసం కిమప్యమ్బ! |
పాత్రే దానం క్షేత్రే బీజం బహు భవతి గుప్తముప్తమపి || ౪౭ ||

తప్తో వాచా లతయా విషమయ్యా భుక్తయేవ బాలమృగః |
శప్తో వాచాలతయా కథమనఘోఽప్యేష దేవరో దేవి || ౪౮ ||

ఏకం క్షణమపి ధీరైరపి నూనమసహ్యవేదనా వాచః(౪౫)
స యదపససార సహసా సౌమిత్రిః సాశ్రురాశ్రమాదాశు || ౪౯ ||

దస్యో! | క్వ త్వం యాస్యసి హృత్వా రత్నం జగన్నివాసస్య ?
కుత్ర(౪౬) నిలీయ స్థేయం మత్స్యేనాగస్కృతా పయోరాశేః ? || ౫౦ ||

శ్రద్ధధ్యాం(౪౭) కథమనయా స్యక్తాం ఛాయామివ స్వవత్సలతాం |
గరలప్రసవాం కథయస్యమృతమయీమాదితోఽపి వస్స! లతామ్ || ౫౧ ||

సా(౪౮) కుత్ర పర్ణశాలే! | మాలేహాద్వైవ యా మయా నిహితా?

లబ్ధా మిథిలాజానేర్జానే న్యాసాపహారిణీం త్వాహమ్ || ౫౨ ||

గోదావరి ! ! సా క్వ గతా? జగతా సత్యేతి సంస్తుతా త్వమసి |

తమసి(౪౯) చ్యుతరత్నం జనమజ్ఞానదానేన మామనుగృహాణ || ౫౩ ||

(౫౦)కాసారకున్దకదలికీరకేసరికృష్ణసారకేకిపికైః |

అలిచమ్పకబన్ధూకైః శూన్యే బత! సున్దరీ విభజ్య హృతా || ౫౪ ||

(౫౧)అయి! | తే దయితే! మయి తేఽమీ సన్తి కృతప్రతిక్రియాః కృతినః |

గుణలవణితోఽమృతయుతిహారణః కరిణస్తథైవ కేసరిణః || ౫౫ ||

యద్యపి గణరాత్రం గతమద్వైవాహ సమాగతోఽస్మి వనం |

యద్రహితో(౫౨) భద్రహితోత్సవసువసత్యా శ్రియా తయా సత్యా || ౫౬ ||

మృగ! | యామీక్షణవిజితః శక్యసి నోదీక్షితుం బత! త్రపయా |

మృగయామి క్వ ను తాం వద మిత్రమహం తే వనేవరో రామః || ౫౭ ||

లీనాసి కిమేకాన్తే కాన్తే ! ! కాం తే వ్యలజ్ఞయం వాచం ?

విరహజ్వరవిపదయి! తే దయితే! దయితేఽతిదుఃసహాఽధీరే || ౫౮ ||

సత్యన్తకేఽప్యరాతౌ సత్యం సోఢుం తమప్యహం ధీరః |

(౫౩)సత్యఞ్చితాగి! దూయే సత్యఞ్చులతోఽతరేఽపి కిం విరహా ? || ౫౯ ||

దృష్టం(౫౪) యత్సత్యాగో వత్స! | త్యాగోచితం మయి ప్రియయా |

తత్కిం త్వయా న లక్షితమక్షి తవాప్యనలసం మదాచరణే? || ౬౦ ||

వీజయ మామఞ్చులతః (౫౫)పఞ్చులతః పల్లవోఽమృతవతతేః |

సుదతి! శయన్తే వ్యజనాన్ముదతిశయస్యైకోహేతురబ్జకృతాత్ || ౬౧ ||

కానన! | తదాసి నన్దనమధునా పితృకాననం సువిస్పష్టం |

అహమపి (౫౬)హారిరభవం తామృతే విదాసీం శ్రియం మహాభూతః || ౬౨ ||

నిత్యం నిరస్తరాభ్యాం సుదతి ! ! గురుభ్యాం నిసర్గకరినాభ్యామ్ |

ధ్రువముపదిష్టం హృదయం తవ స్తనాభ్యాం స్వభావమృదులమపి || ౬౩ ||

కిం దోషాకర! | వచ్యహమిన్దో! నిన్దోచితం కురు స్వైరం |

యస్య శ్రియాసి సుభగస్తస్మిన్మినే గతేఽస్తముల్లససి || ౬౪ ||

వస్స! | న యది లలనా కిం లోలేనాలిజ్గితా మయా లతికా |

అస్తు తద(౫౭)నుకృతిదయితామహమేనాం రుటితి నోత్సహే హేతుమ్ || ౬౫ ||

అసవః క్వ స వః ప్రియసఖ(౫౮) ఏకాకీ జన ఇతో గతో దూరం ।
 అలసా జలసారసయోర్మహి శోభా జీవనం మిథో విరహే ॥ ౬౬ ॥
 (౫౯)నీతా వధూర్న దస్యోస్నాతేత్యలమార్య! తేన తాపేన ।
 శాపేనేవ సఖా తేఽధర్మేణ హతోఽస్యనేన పాపేన ॥ ౬౭ ॥
 కశ్చన యువా తపస్వీ విరహీ పరిషస్వజే తరువతతిః ।
 ప్రతతీర్థపరా మునయోఽనునయోదారోక్తయస్తమానర్చుః ॥ ౬౮ ॥
 (౬౦)అమృతమమృతఫలమదరం బదరం ప్రేరణా బభక్ష చిత్రమిదమ్ ।
 తదపి చ శబరీదత్తం మత్తం మన్థం న మామియం మునివాక్ ॥ ౬౮ ॥
 కిమధికమతోఽస్తి చిత్రం మిత్రం విపినౌకసాం శ్రుతిరహస్యం ।
 (౬౧)యద్యర్చనాయ యతిభిః పతిభిః పృథ్వా మృగాయితమరణ్యే ॥ ౭౦ ॥
 వాసవవైభవమూనం చక్రుః కపయోఽప్యహోఽద్భుతం శ్శ్రుణుత ।
 పపురమృతమాగలం(౬౨) దదురగనగఖగమృగరిపుభ్య ఉత్సవతః ॥ ౭౧ ॥
 పత్యుః(౬౩) కరతస్తామపుష్టజాన్మామివ కథం బలాద్ధృతవాన్ ।
 మ స ముద్దేఽత్ర సముద్దే నౌ నౌవత్రాతుమాగతః కస్మాత్ ? ॥ ౭౨ ॥
 స్వపతిస్త్యసతా హంతా హంతాహం తాపమనుభవామ్యబలా ।
 (౬౪)తుల్యైవాధిసముద్దే ముద్దే ముద్దేఖయా లిఖితయాపు ॥ ౭౩ ॥
 అఖిలప్రశ్రయపాత్రం సఖి! । లక్ష్మీవాన్స లక్ష్మణః కుశలీ ।
 (౬౫)నఖిలక్షగుర్వారీరివ మఖిలభాస్నుః స చాపి వీరమణిః ॥ ౭౪ ॥
 స్వం భాగమివాదాతుం హారిరివ హారణేష్యహాగమిష్యతి కిం ।
 మాం సాన్వయితుమనాథాం నూనం త్వం ప్రేషితాసి దయితేన ॥ ౭౫ ॥
 ద్రష్టుం మాతరిహ త్వామార్కప్రహితోఽహమాగతో దూతః ।
 (౬౬)నూతః ప్రథమం రవిణా నలిసీమివ జయతి సోఽస్త్రిపురుహూతః ॥ ౭౬ ॥
 గ్రీష్మే గజ ఇవ సరసీం త్వాం సీతాం కాననేష్యనాసాద్య ।
 (౬౭)శ్రాన్తస్వాన్తః శ్రాన్తః కాన్తః కాం తద్యథాం బ్రవీమ్యమ్మ! ॥ ౭౭ ॥
 గోష్పదమివ తీర్ణ ఉదధిమయమహమబలోఽపి యస్య దాసచరః ।
 (౬౮) కథమర్ణవభేకమరిం పత్రిపతిజవస్తరన్న తస్య శరః ॥ ౭౮ ॥
 (౬౯)అదహదజభవప్రహితోఽనన్తవలోఽరిపురమాశుగః స హరిః ।
 అయమపి తథైవ దూతః పశ్యత పీతామ్బరశ్రియా శ్లిష్టః ॥ ౭౯ ॥

కోఽప్యాహ యతో ధర్మస్తతో జయః సత్యమితి కవిప్రవరః ।
 (౭౦) యత్థలు విజితః సదనగకపినా స పినాకివరసురోన్మత్తః ॥ ౮౦॥

(౭౧)న కపిరనుక్తోఽగ్నిరపి న పరవాన్వనభజ్గమరీపురీదాహం ।
 కిం తు క్షుభ్ధాః సత్యా నిశ్వాసా ఏవ చక్రరత్సుష్టాః ॥ ౮౧॥

(౭౨)అసురప్రియాభిరారాత్పాఖణ్డోక్తిభిరశజ్గమశివాభిః ।
 చార్యాకాదీనాముక్తిభిః పరివృతా దూషితా ఆసీత్ ।
 రుద్ధా వనే కలావుపనిషదివ కుటిలాశయాభిరేకసతీ ॥ ౮౨॥

రక్షతి కథమపి తస్వి దేహాదధికం శ్రుతీ దృశావపి సా ।
 ఆరిసున్దరీవిలాపం మధురం త్వామపి చ పాతుమమృతమివ ॥ ౮౩॥

కపయః(౭౩) స పయః కేవలమభేస్తిర్ణః సఖా న బాహుభ్యాం ।
 వ్యక్తం నక్షచ్ఛురవరబలమపి కపిసైన్యదైన్యహారతేజాః ॥ ౮౪॥

ఆర్యామపశ్యమహితస్తీరుద్ధాం తాం నితాన్తతాన్తతనుం ।
 (౭౪)అధికణ్ణకారికావృతి ధర్మ ఇవోత్థాతరోపితాం జాతిమ్ ॥ ౮౫॥

(౭౫) దగ్ధమనా అప్యబలా బాలతృణాని క్షణాదనార్ధ్యాణి ।
 దహనశిఖేవ సఖాయం త్వామేవాస్తే సతీ ప్రతీక్షస్తి ॥ ౮౬॥

బన్ధురపి(౭౬) దస్యవే యః సంశ్రయదః స జడధీ రిపోరిష్టః ।
 కిం ప్రార్థ్యతేఽతివేలం బధోఽ లజ్ఘిస్త్యయా జనైశ్చాన్యైః ॥ ౮౭॥

రాజ్ఞా గురుణా త్యక్తో న విషయసక్తః సతాం మతోఽత్యర్థం ।
 దైవాత్థలు సమశిలవ్యసనః ప్రాప్తః సఖా విభీషణ! తే ॥ ౮౮॥

జీవేత్యాంశీరుచితా దాతుం నమతేఽవిచార్య దత్తా శ్రీః ।
 న మనాపాత్రవిచారో నమనాత్సర్వస్వదానమాశ్చర్మమ్ ॥ ౮౯॥

రామ ! । త్వయా స్వయాత్థలు సమదుఃఖసుఖః సఖా(౯౦) సమాసాది ।
 వ్యసనముదధిం సుదుస్తరమన్యోన్యబలేన యత్సుఖం తీర్తైః ॥ ౯౦॥

(౯౦)అవిలన్ధితమర్యాదం బబన్ధ బన్ధం గురుం లలజ్ఘ బలీ ।
 భక్తం జఘాన శమ్భోర్మునిసుతమపి కోఽపి హన్త ! దారకృతే ॥ ౯౧॥

వన్దే తం దేవీనాం హృతశోకం రాక్షసీవిలాపగురుం ।

(౮౦) జగురుఞ్చువృత్తయో యం తాపాపహమనభోగినామగురుమ్ || ౯౨ ||

జటిలస్తమాలనీలో వనవాసిసఖః (౮౧)పతఙ్గకులపాలః |

కశ్చన దదాహ ఖేచరభూభృతమధిజలధి తాపహో దావః || ౯౩ ||

మేధేన కేనచిదహో! | ధనుష్మతా భూగతేన శరవృష్ట్యా |

జలపూర్ణా (౮౨)వాహిన్యః ఖగమా నిరీవనీకృతాః సిన్ధౌ || ౯౪ ||

తృణకాననం దదాహ న కీలాలనదీః ససర్జ తాపహరః |

కశ్చన పతఙ్గకులజస్తమాలనీలస్తనూనపాత్తరుణః(౮౩) || ౯౫ ||

కపిసబ ఏకః కశ్చన చకే (౮౪)నాకౌకసాం క్షణాత్కుశలం |

యస్కుశికరసుదుష్కరమకాలకూటానశూలశిఖిసాధ్యమ్ || ౯౬ ||

ఆస్తాం యద్వధమకరో రక్షోధిపతే రణే పణేన త్వం |

సోఽపి ప్రాజ్యం రాజ్యం ప్రాణాన్ప్రాజహీ న తు ప్రతిజ్ఞాం స్వామ్ || ౯౭ ||

ఆపదమాప్తుం స్పృష్టస్తాపదముగ్రం కథం పరకలత్రం |

పాపదవానలదగ్ధో హ! పదమఖిలశ్రియాం స్వమపి వీర(౮౫)!! ౯౮ ||

(౮౬)అన్యకలత్రం విషమం విషవహ్నారపితమాం యదామూలం |

స్పృష్టైష్టకదైవ దగ్ధో గుణదోషజ్ఞోఽపి బత! సమన్త్రికులః || ౯౯ ||

నక్తమివాశోకవనేఽప్యనిరీక్ష్య ప్రీయతమం (౮౭)తమాన్తాన్తా |

దృష్ట్వా తు వహ్నికుణ్డేఽప్యహనీవ సరోజనీ బభౌ కాన్తా || ౧౦౦ ||

(౮౮)సుహృదో వియోగయోగౌ నాన్యో స్తస్తాపతోషయోర్హేతుః |

ప్రమదవనే గ్లానిమితా తుష్టిం దహనేఽపి యత్ప్రియే దృష్టే || ౧౦౧ ||

విమలకనకమూర్తిరివ జ్వలనేఽప్యసి దేవి ! | (౮౯)లబ్ధపరభాగా |

మా గా విషాదమధికాం నుతిమాప్తా త్వం జగత్సు యదనాగాః || ౧౦౨ ||

(౯౦)అవతాద్విభీషణస్త్వాం లజ్కే ! | యే కేసరీవ మేరుగుహం |

ఆకల్పమచలపదభాగేష పతిర్భువనసఖస్తవాస్తు సుఖీ || ౧౦౩ ||

భవమివ దుస్తరముదధిం తీర్థాస్త్వాం దేవి ! | (౯౧)సుగతిమిచ్ఛంతః |

అవలమ్బ్య సోప్తాద్దితమచలాత్మానం సుపుత్రమివ సేతుమ్ || ౧౦౪ ||

(౯౨)సుషమాజితఘనశమే పమేయం పేయవాణి చిరమస్యాం |

సుదతి ! రుదితమయి శిఖిభిర్ప్రోత్యద్భిరసద్భిరివ భృశం ముముదే || ౧౦౫ ||

పచ్చావటి ! | త్వయ్యుషితాః (౯౩)శమయోధ్యాయామివామ్భ ! లభాః స్మః |
మామియమితారికీర్త్యా సహ సిన్ధం స్వరపగేవ కాలిన్యా || ౧౦౬ ||

భో మాతర్గోదావరి! | (౯౪) యావరికరిహరిపతి సతీసహితౌ |
సుచిరముషితౌ త్వదక్ష్కౌ కౌసల్యాయా ఇవామ్భ ! తావేతో || ౧౦౭ ||

తుభ్యం బద్ధోంఽజలిరయమీశశిరఃసారసాసనే(౯౫) దేవి! |
గురీముల్లమ్బ్య త్వాం తీర్ణాః కథమాపదం ప్రతిజ్ఞా స్వామ్ || ౧౦౮ ||

తృషితోఽసి బాలవాతక(౯౬)! | తాత! కరుణయాగతోఽద్య జీవనదః |
పశ్యోన్మీలయ నయనే నయ నేహామృతమనేహసం పాతుమ్ || ౧౦౯ ||

శృణుత మయూరా(౯౭) యం ప్రియమీక్షితుమత్యన్తముస్సుకౌ ముదిరం |
స మహాభాగత ఆగత ఉత్సవ ఏకాన్తికేఽద్య సృత్యధ్వమ్ || ౧౧౦ ||

సింహాసన కిం హా! | స న పతిరద్య స్మర్యతే మహేన్ద్రసఖః(౯౮)
యేనాస్యఖిలన్రపతిపతినతిభాజనమమృతపాయపతియశః || ౧౧౧ ||

నాకే సాకేతయశోఽరుచిమమృతరసేఽమృతాన్ధసామకరోత్(౯౯)
సత్యే రస్యేకపదం స్వం తాన్ణవపణితం మృడానీశమ్ || ౧౧౨ ||

పస్పర్శ పదా సాధీం విశ్వస్తం వీరమపి జఘాన వనే |
తస్యాజ సతీం కోఽపీనవంశజానాం సతాం మతః కుపతిః(౧౦౦) || ౧౧౩ ||

యదమృతమమృతజషామపి యచ్చ సుఖం యోగసమ్పదామతులం |
ఉపనిషదా యత్తత్వం తదయోధ్యావాసినో విధేయమహో(౧౦౧) || ౧౧౪ ||

(౧౦౨)మాతరయోధ్యే ! | భుక్తాః పతయః పారేశతం త్వయా సత్యా |
స్మరసి కథం న తదధునా మధునా నను మోహితామునా పత్యా || ౧౧౫ ||

ఇతి శ్రీరామనన్దనమయూరేశ్వరకృతా ముక్తమాలా సమాప్తా |

టిప్పణి

* అష్టోత్తరం శతమపి రామాయణాని విరచ్య శ్రీరామకథాగానేఽత్యప్త ఇవ
మయూరకవిర్దాశరథిచరితాదేవ కియన్తశ్చన ప్రసక్లం క్రమేణోద్ధృత్య విధాలజ్కారచమత్కృతియుత
౧| తత్రాదౌ స్వచికిర్పితఖణ్ణకావ్యస్య నిర్విఘ్నపరిసమాప్తయేఽవశ్యవిధేయం
మగ్లలమాతనోతి | పుణ్యశ్లోకేతి | పుణ్యశ్లోకాః నలయుధిష్ఠిరవైదేహజనార్దనాః
తేషామన్త్యనిర్దిష్టోఽపి సర్వశ్రేష్ఠో భగవాన్ శేషశాయీ విష్ణుస్తస్య చరణం వందే |
తద్ధి సతాం సదాచారాణాం దేవాదీనాం శరణమాశ్రయస్థానమ్ | న చ తేషాం

కదాచిదపి తాపమకరోత్ | నతౌ భక్తి యా నరోఽర్జునః కపిశ్చ హనూమస్తీయోః
సఖాయం మిత్రవదుపకారకమ్ | ఖలూః దానవాః త్రైః ఆజితమ్ | మఖం యజ్ఞం
వరదానవ్రతవిత్తం వందే కరుణాసుధైకపనచిత్తమ్ | లక్షణయా యాగీయహవిర్ద్రవ్యం
భుజ్జితే తే మఖభుజో దేవాస్తేషామాద్యం మహస్తేజః | ఏతాద్యశం భగవతో
విష్ణోశ్చరణమహం వందే | అత్ర రాక్షసైర్విహతయజ్ఞత్వాదనశనా దేవా భగవన్తం శరణ్యం
దానవానామజయ్యమాదినారాయణమాసాద్య తుష్టువురితి రామాయణకథాభాగో వ్యజ్యతే
| ఏవమేవోత్తరత్రాపి సముచితైర్విశేషణపదైరేవ క్రమేణ రామాయణీ కథోపనిబద్ధా మా చ
రసీకైః స్వయం సుఖమూహనీయా |

౨| నిస్పృహః నిర్భయాశ్చ యే సాధవస్తేషాం విత్తమ్ |

౩| బహుభిర్గుర్జితైః పుత్రైరలం తైర్న కోఽప్యర్థః సమృద్ధ్యతేతి భావః |
పతిరథో దశరథస్తు చతుర్భిరేవ గుణిభిః పుత్రైః పుత్రిణాం శ్రేష్ఠోఽభూత్ | తథా
బహుదానాముదారాణాం త్యాగినామపి శ్రేష్ఠోఽభూత్ | యతో యశరక్షణార్థం
విశ్వామిత్రేణ యాచితోఽయం పుత్రౌ రామలక్ష్మణౌ ధర్మార్థం యజ్జరక్షణార్థమదాత్
|

౪| విశ్వామిత్రస్య గాలవప్రముఖాః ప్రభూతాః శిష్యా ఆసన్ | సతతం గురుపారచరణబద్ధాదరైరపి
తైర్న తస్మాద్బ్రాలతిబలాభ్యో ద్వే విధే అధిగతే | రామస్తు సుబాహుప్రముఖాన్నిహత్య
విశ్వామిత్రమేకవారమేవ సన్తోష్య తే అధిగతవాన్ ఇతి తస్య గాలవాదిభ్యో బహుగుణత్వం
సూచ్యతే | అనుభూతశ్చాయమర్థో లోకే బహుశః | యథా రామ ఏవ విశ్వామిత్రాదేతే
విద్యే లభివాన్ న గాలవాదయః | యతః జలనిధేర్జలం పిబతాం మేఘ ఏవ శ్రేష్ఠః స ఏవ
సర్వేషామధికతరం వారి లభతే ఇత్యర్థః |

౫| కతమో దేవానాం శ్రేష్ఠ ఇతి పృష్టో భృగువైకుణ్ఠం గత్వా శేషశాయినం పరీక్షితకామస్తం
పదా జఘాన | భగవాంస్తు ప్రబుధ్య తస్య పదం సంవాహయితుమారేభే | తం చ
సముచితయార్చయా సమ్భావితవాన్ | ఏవమేవాహల్యాఽపి పదా స్పృష్టం రామమర్చస్తీ
కవినా నిర్దిశ్యతే | పదా స్పృష్టస్య పూజనేఽహల్యా చ భగవాన్ రామశ్చ సతీర్థ్యో ఏకస్యైవ
గురోరన్వేవాసినౌ ఏకాచారౌ చాస్తామిత్యర్థః ఇతి |

౬| ఈశస్య శివస్యేదమైశం ధనుర్బలాన్నాకృష్టమపి అబలయా సాతయాకృష్టమపీతి
| ధ్వనిః | ను వితర్కే | కథం ను భగ్నుమితిశకోపప్రసక్తాద్భాన్తమానతకన్దరం చ రామం
భగవాన విశ్వామిత్ర ఆలిక్ష్ణ్యాభయమివ దదౌ ధనుఃసజ్జికరణాయ కృతేనాల్పేనైవాయాసేన
ధనుర్భగ్నుమ్ | భగ్నై చ తస్మిన్ శివకోపముత్పృక్య భీతం రామం విశ్వామిత్రః
సాధువాదన సమాశ్వాసయదిత్యర్థః |

౭| సర్వసహాపి భూమిస్తస్య ధనుషో ఘోరేణ నినాదేన చకమ్పే | కిన్తు బాలాపి

సీతా ముముదే । రామస్యోత్థిరపణత్వమాలోక్య తస్యా ఆనన్దాతిశయోఽభూత్ ।
బాలాపాత్యనేన సులభభయత్వం ద్యోత్యతే ।

౮। యథా కచేన గురుణా బృహస్పతినా సజ్జీవిన్యా యోగ కర్తుం వినాశోఽఙ్గీకృతస్తథా
చాపేనాపి శర్వస్య మతేన గురుణా రామేణాతులయా సీతయా యోగం కర్తుం
వినాశోఽఙ్గీకృతః । చాపభక్తానన్దరం రామః సీతాం పర్యణయదిత్యర్థః ।

౯। హే జామదగ్న్యః బహుభుజ సహస్రబాహుం కార్తవీర్యమహమజయీమీత గర్వం మా
కృథాః । తత్కులవినాశే చ దైవమేవ కేవలం హేతుః । అత్ర దృష్టాస్తః । బాహురహితోఽపి
కేవలం శిరఃస్వరూపోఽపి రాహుః సహస్రకరమపి సవితారం పర్యణ్యమావాస్యాయాం
గ్రసతే । జితేఽపి కార్తవీయేం రామస్తే జేతుమశక్య ఇత్యర్థః ।

౧౦। మహాః ఉత్సవః ।

౧౧। కేవలమక్లనయా శుభాఙ్గా సీతయా అనుజేన లక్ష్మణేన చానుగతం
పజ్కేరుహదృశం కమలలోచనం రామ వనగమనోద్యతం వీక్షితం ద్రష్టుమజ్కే స్థితం
శిశుమపి విస్మృత్య స్త్రీభిర్ధావితమిత్యహం (కవి)శక్యే । ధావితమిత్యత్ర భావే నిష్ఠాప్రత్యయః
।

౧౨। అహం అధ్వన్య వనేవర నాపమవేష రామం భజే । కీదృశమ్ । ధనవన్మేఘవత్
శ్యామలం నీలకాన్తిమ్ । అత ఏవ ఘనభ్రాన్త్యా ప్రమోదానృత్యద్భిర్పూయూరైః
పరివృతమ్ । తథా చ దుర్వాపుష్పావత్ హరినీలమత ఏవ యవసపుష్పాభ్రాన్త్యా
ఏణకులైర్ధారిణసమూహైరుపమృతమ్ । తథా చ అబ్జాననం పద్మముఖమత ఏవ
పద్మభ్రాన్త్యా భ్రమరవృన్దనోపమృష్టమ్ ।

౧౩। సూర్యవంశోద్భవావపి అమృతకరీ చన్ద్రావతి విరోధః । అమృతం నామ మోక్షః హస్తే
యయోస్తావతి పరిహారః । గౌరో లక్ష్మణః స్ఫటికశ్చ । అసితస్తు రామః ఇన్ద్రనీలశ్చేతి
ద్వౌ వరమణి ।

౧౪। యో మాత్రా కైకేయా అత్ర మా ఆస్స్వ మా తిష్ఠత్యాలయాద్ గృహోద్వనం ప్రహితః
ప్రషితః । యశ్చ పిత్రాపి ఆత్మనో ధర్మం దత్తపూర్వస్య వరద్వయస్యానుష్ఠానాత్మకం
త్రాతుం పాలయితుం వన ప్రేషితః । తం రామం కవయః పణ్డితా ధర్మజ్ఞేషు శ్రేష్ఠం జగుః ।
పిత్రాజ్ఞాపాలనాత్మకస్య ధర్మస్యానుష్ఠానాయ రామో వనం వన్రాజేతి భావః । అత్ర ఆస్వ
ఇత్యేకసకారం రూపం సర్వత్ర దృశ్యమానమశుద్ధమ్ ।

౧౫। హే నిషాద గుహ రామో రాజ్యం పరిత్యజ్య వనమాగతః ఇత్యత్ర కిమితి
కిమర్థం తే విషాదః । విషాద మా భజన్వేతి భావః । యతః పశ్యాయమకకులపాలః
సూర్యవంశ్యానాం ధుర్యః రాజ్యం పరిత్యజ్య వనమాగతోఽపి వల్కులధరోఽపి
బద్ధజటోఽపి నృపోత్తమశ్రియా రాజలక్ష్మ్యో శ్లిష్టోఽవిరహిత ఏవ । వనం గతం

జటావల్కలధారిణమపి రాజలక్ష్మీర్న త్యక్తవతీతిభావః ।

౧౬। సీతారామలక్ష్మణాన్ వనం ప్రాపయ్య నివృత్తః సుమన్తః కౌసల్యామాహా । హే అమ్బ తపశ్చరణేన కార్కశం గతా వనవాసితపస్వినో రామదర్శనమేవ పరమం జీవితఫలం మన్వానా ఏతావన్తం కాలమవాతిష్ఠన్త । తత్తేషాం తపశ్చరణం సఫలం భవతు ।

౧౭। వనే స్థితోఽప్యహం పితురుత్పక్లే వర్తే । మాతుః సజ్జే సన్నిధౌ చాస్మి । పురే స్థిత ఇవ చ సుఖమనుభవామి । ఇతి భవత్పుత్రో మన్యతే । తత్కిమితి హే దేవి, ఆత్మానం కానన ఇవ శూన్యే గృహ వర్తమానమర్మస్థాః అమనుథాః ।

౧౮। హే అజకులోత్తంస దశరథ, త్వం పుత్రం రామం “నన్దనవనం వ్రజ” ఇత్యాదిష్టవాన్ । సోఽపి నన్దనశబ్ద సమ్బుద్ధౌ వర్తమానమవగత్య వనం గతః । త్వం తు నన్దనవనం గతో మే పుత్రో భవేదిత్యాశయావిచార్యవ నన్దన స్వర్గ గతః । వనం గతే రామే దశరథః పశ్చాత్త్వమగమదితి భావః ।

౧౯। దస్రావశ్వినౌ దేవభిషజౌ । అస్రమశ్రు తేన ఆకులే ఆక్షిణీ యస్య తాదృశః ।

౨౦। రహోగతా మన్త్రిణో మునయోఽమరాధిపేన సహితా దేవా అపి త్వాం స్త్రైణం స్త్రీవశక్లతం వదన్తి ।

౨౧। హే అయోధ్యే ! త్వం శోచ్యా శోచనీయా సమ్పన్నా । యతస్త్వదీయం సౌభాగ్యం ప్రకృష్టమైశ్వర్యం శ్రీరామరూపమటవ్యాఽపహృతమ్ । యది త్వం పునరాత్మనః పతిమిచ్చసి తర్హి త్వమపి విపక్షస్య సవల్యా అటవ్యా వేషం ధారయ । రామేణ పరిత్యక్తా అయోధ్యా వనవన్నిర్జనా శూన్యా చ సమభూదితి భావః ।

౨౨। హే భరత స్వగుణానాం భ్రాతృప్రేమాదీనాం ప్రకాశస్య హేతుం కారణభూతామిమాం తే మాతరం మావమన్యస్య । యద్యశోకస్య సేకాత్పాదాహతేః ప్రమదాపాదతాడనేనాధికం కుశలం సద్యో వికసనరూపం భవసి తర్హి సా పాదాహతిరేవ వరమ్ । ఏవమేవ మాతుస్తే రామస్య వనం ప్రతి ప్రవాజనం తే గుణానాం ప్రకాశస్య కారణమభూదత్స్వయా నేయమవమన్తవ్యేతి భావః ।

౨౩। అస్య నృపస్య కా అన్యా అజ్ఞాసవమధుపీ న కాపి త్వదన్యేత్యర్థః । కిన్తు హే దేవి సరలే, త్వమనయా దాస్యా మన్థరయా హాస్యాస్పదతాం నీతీతి యోజనా ।

౨౪। నీతేః కుటిలనీతేర్యో మదస్తస్య మతం త్వయోదితనుక్తమ్ । సిద్ధిం చ ప్రాప్సిత్సస్య దృష్ట్వా త్వయా ముదితమ్ । అధునా త్వస్యానయతరోర్భక్తుమలం పర్యాప్తం ఫలముదితం ప్రాదుర్భూతమ్ । హే మన్థరే కిమితి త్వయా రుదితమితి ప్రశ్నః ।

౨౫। శోక ఏవ దవజ్యలనో వనవహ్నిస్తేనావృతం వ్యాప్తం శుద్ధాన్తః అన్తఃపురమేవ వనం తదేవ ఏకః సంశ్రయః ఆశ్రయస్థానం యాసాం తత్సముద్ధౌ । మృగ్యః కౌసల్యాదయః । జీవనం దదాతీతి తాదృశో మేఘః । మృగ్యోఽన్వేష్యః ।

౨౬| శోకశిఖీ శోకాగ్నిర్నిశ్వాసనేవ నిర్వాప్యతే | కిన్తు తూష్ణికైః శనైః శనైః ప్రవర్తమానైరత్రుభిరేవ శమం యాతి | “శోకక్షోభే చ హృదయం ప్రలాపైరేవ ధార్యతే” ఇతివత్ |

౨౭| సుధైకపరిపూర్ణాత్సరసస్తడాగాదపి సరసో మధురః ఆహ్లాదక ఇతి యావత్ | శమలం కల్పషమ్ | ద్వితీయత్ర శం అలం ఇతి పదచ్ఛేదః |

౨౮| కాప్యనిర్వచనీయా తపసాం సిద్ధీ రామరూపా నీలాపి శ్యామాపి ఇలా పృథ్వీ తస్యా ధరం శేషమిన్ద్రం పయోధి చ గుణైః సామార్థ్యాహ్లాదకత్వగామ్భిర్యాదిభిరుపహసతి తానతిశయ్య వర్తతే ఇత్యర్థః |

౨౯| అవనేః పృథివ్యాః ప్రియోఽపి భర్తాప్యాద్యో జామాతా సీతాపాణిగ్రహణేనేతి విరోధాభాసః | సవస్య యశస్య నేతారః ఫలభోక్తారో దేవాస్తేషాం నాయకో ముఖ్యః |

౩౦| పక్షః సుహృత్ | వలక్షో యశసా ధవలః | అధిక్షోణీ పృథివ్యామ్ |

౩౧| అవ్యయం వికారం క్షయం చాగచ్ఛత్ | ఉర్వపి ప్రభూతమపి మదప్రదమ్ | అసీహానాం వీతస్పృహాణాం మునీనాం మనో హరతీతి తాదృశమ్ |

౩౨| చకోరశిశుర్బాలచకోరోఽహం అమృతకరం అమృతం మోక్షో హస్తే యస్య తం శ్రీరామచన్ద్రం చన్ద్రం చ భజే ఇత్యన్వయః | అయం రామచన్ద్రోఽఙ్కరహితో లాఙ్ఘనరహితః స తు సలాఙ్ఘనః | అయమనిశమేధమానా వర్ధమానాః కలా యస్య తాదృశః స తు కృష్ణపక్షే క్షీయమాణకలః | తథా చాయం స్వయా శ్రియా మిత్రమపి సుహృదమప్యపకుర్వాణః స తు మిత్రాత్సూర్యాదాప్తశ్రీర్న తస్యోపకరోతీతి వ్యతిరేకః | శఙ్కరహితమిత్యభయత్రాపి సమానమ్ |

౩౩| కపర్దీ శఙ్కరః సుమధన్వా కుసుమధన్వ్యా మదనస్తయోః శ్రియం హరతి తావపి శ్రియాతిశేతే ఇత్యర్థః |

౩౪| సా మేఘనిభా ఘనశ్యామా మే భూత్తిరైశ్వర్యం రామరూపం సామేతరైః సామాదిభ్యః శమధ్యానాదిభ్యోఽవ్యైరుపాయైర్న సులభేతి యోజ్యమ్ |

౩౫| పాదుకే ఇతి సమ్బుద్ధౌ ద్వివచనమ్ | వాం యువాం నమస్యామః | అరాజకే దశరథే దివం గతేఽయోధ్యాయాం రాజాభావాత్ | స్త్రీభ్యామపీతి ప్రాయః స్త్రీణాం జ్యపాలనానర్హత్వమ్ | సుచిరం చతుర్దశ సమాః |

౩౬| అత్రాధీతనీతిశాస్త్రోఽపి యువాపి భరతః ఆత్మానం ప్రజాపాలనకర్మణ్యసమర్థమమన్యత | పాదుకే తు జడే అపి తదనుష్ఠితవత్సావీతి భరతస్య వ్యాజనిన్దా ధ్వన్యతే | వ్యసనే శ్రీరామవిరహాభ్యే ఉభయోః సమే తుల్యేఽపి

౩౭| భో యాజ్ఞవల్క్యశిష్య జనక, యథా సతి బ్రహ్మణి నిష్ఠా త్వాం న జహోతి తథా తే కన్యాపి భవనే వా వనే వానన్యపరాయణా సతీ జామాతరం రామచన్ద్రం న ముఙ్ఘతి |

3౮| అపాత్రేణానర్దేణ |

3౯| వనిభిస్తవస్విభిః వ్రతతీర్థతపసాం ఫలప్రదా తరుణౌ నూతనౌ అరుణావాతామ్రౌ పాదౌ
పల్లవావివ యస్య తాదృశేన జుగ్లమేన చలేన నిర్జరతరుణా సురద్రుమేణ రామేణ సహ
కౌఽపి కనకవ్రతతిః స్వర్ణలతా సీతాఖ్యా దృష్టేత్యర్థః |

౪౦| తస్విరత్నేన రమణీమణినా సీతయాస్వియమానోఽనుగమ్యమానః |

౪౧| అభ్రం-మేఘస్తద్వదమలా కాన్తిర్యస్య తత్ | ఘనశ్యామం మహో రామచన్ద్రాఖ్యం
శ్వభ్రైర్గతైరామయేన రాజయక్ష్మణా వ మలినా కాన్తిర్యస్య తస్య శశలాఞ్చనమ్య
జ్యోత్స్నాం ప్రకాశం దమ్రామల్పామధశ్చకార తిరశ్చకార | చన్ద్రాదప్యతిసున్దరో రామ
ఇతి వ్యతిరేకః |

౪౨| హరిణానుయాయినా మాయామృగమనుసరతా కేనాపి హరిణా సిహేన
రామచన్ద్రేణ చ

ఆత్మనో గుహా నివాసస్థానం సాపి ముక్తా మౌక్తికం సీతారూపం ముక్తా హారితా | సా చ
ముక్తా కేనాపి వఞ్చకేన జమ్బుకేన రావణేన చ సీతా |

౪౩| హే పుక్తికే సీతే! శునా రావణేన త్వమాత్మనో ఆశు నాశాయైవ సీతాసి |
స శ్వా రావణస్త్వాం నిధనమృతే మరణాదృతే న హాస్యతి న పరిత్యక్యతి |
స్వయమేవాస్మిన్న మృతే సతి తవ గుణానాముత్కర్షః సమ్భవేత్కిమ్ | నైవేత్యర్థః |
అననుష్ఠితే హి రావణేన మరణాపాదకే సీతాపహరణాఖ్యే తద్విలోభనాఖ్యే చ కర్మణి తవ
గుణానాముత్కర్షోఽవిదిత ఏవ స్యాదిత్యర్థః |

౪౪| హే అమ్బ సీతే! త్వమనాగసం నిరపరాధమపి లక్ష్మణం యద్దురుక్తమవోచస్తస్యేవేదముపస్థితం
ఫలమ్ | యతో గుప్తం పాత్రే దానం క్షేత్రే గుప్తమప్యుక్తం నిక్షిప్తం బీజం బహులీభవతి |

౪౪| శపో నిన్దితః | దేవరో భర్తుర్భూతా |

౪౫| వాచో దుష్టవాచః |

౪౬| పయోరాశేః సముద్రస్యాపరాప విధాయ మత్స్యః క స్థాస్యతీత్యర్థః |

౪౭| రామో లక్ష్మణం వక్త్రీ | హే వత్స, అనయా మీతయా ఛాయేవ సదా సన్నిహితా
స్వవత్సలతా త్యక్తా ఇత్యహం కథం శ్రద్ధధ్యాం కథం విశ్వస్యామ్ | యతస్తస్వం హి ఆదితః
ప్రభృతి జన్మన ఆరభ్యామృతమయీం లతాం గరలప్రసవాం విషమయీం కథయసి |
నిదర్శనాలజ్కారః |

౪౮| సీతామపహృతాం విజ్ఞాయ విలపన్ రామః పర్ణశాలాం సీతాగతం పృచ్ఛతి | యా
మాలా సీతారూపా మిథిలాజానేర్జనకాదధిగతా మయా అద్వైవాత్ర నిహితా త్వయి న్యస్తా
సా క్వ వర్తతే ? అహం త్వా త్వాం న్యాసాపహారిణీం న్యాసమపహరతి తచ్ఛీలాం జానే |
త్వయైవ మే న్యాసోఽపహృత ఇత్యహం తర్కయామీత్యర్థః |

౪౯| నమస్యన్ధకారే మ్యతం రత్నం సీతాఖ్యం యస్య తం మామాజ్ఞానస్య
దివ్యదృష్టిప్రదస్య దానేనానుగృహాణ మయ్యనుగ్రహం కురు |

౫౦| కాసారాదిషు వర్తమానా గుణాస్తైః సీతాయా అపహృతా ఇతి ద్యోతయన
విలపతి | అస్మిన్ శూన్యే వివినే సా సీతా కాసారాదిభిర్విభజ్య హృతా | కాసారే
గమ్భిరాశయత్వం, కున్దకలికాసు దన్తపక్షిసామ్యం, కదల్యామూరుద్వయసాదృశ్య,
కారణి గమనం, కేసరిణి కటి, కృష్ణసారే ఆయతలోచనత్వం, కేకిని కేశపాశానుకారితా, పికే
స్వరః, అలిషు కటాక్షనీలిమా, చమ్పకే నాసికావంశసారల్యం, బన్ధూకే చాధరరాగ ఇతి
గుణానాం దర్శనాత్ |

౫౧| తేఽమి కాసారాదయో మయి కృతప్రతిక్రియాః కృతవైరనిర్యాతనాః కృతినో ధన్యాః
సమ్పన్నాః |

౫౨| భద్రం కల్యాణం హితోత్సవః ఆనన్దసమయస్తయోః సువసత్వా సీతయా రహిత ఇతి
యోజనా |

౫౩| సతి అఞ్చితాని ప్రశస్తాన్యజ్ఞాని యస్యాః సా తత్సమ్బుద్ధౌ | పదద్వయమపి
సమ్పాధనే | అఞ్చులతః వస్త్రతోఽప్యన్తరే సతి అహం దూయే ఇతి యోజనా |

౫౪| హే వత్స లక్ష్మణ! అపి దృష్టం త్వయా యత్సత్యా పతివ్రతయాపి ప్రియయా
మయి త్యాగోచితమాగో దృష్టం ఇతి యోజనీయం | తదాగస్త్యయాపి న లక్షితం కిం |
యతస్త్యదీయమపి నయనం మదాచరణే సదా బద్ధలక్ష్మమ్ |

౫౫| హే సుదతి తే శయన్తవ పాణిరమృతవల్ల్యాః పఞ్చులతః పఞ్చశాఖః పల్లవః
అబ్జకృతాత్ పద్మనిర్మితాదపి వ్యజనాన్ముదోఽతిశయస్య హేతుః ఇతి యోజ్యమ్ |

౫౬| హరిరిన్ద్రః |

౫౭| తస్యాః సీతాయా గుణానాం మార్దవాదీనామనుకరణేన దయితా ప్రియా |

౫౮| ప్రియః సఖా ప్రియమిత్రమ్ | అలసా ఇతి సమ్బుద్ధిపదమ్ | జలం చ సారసం
కమలం చ తయోః |

౫౯| ఆర్య హే జటాయో ! సీతా వధూః స్నుషా సీతా దస్యో రావణాన్న త్రాతేత్యలం
సన్తాపితేన | యతస్త్యమాత్మనః సఖా దశరథో యథా శాపేన హతస్తథా పాపేన
రావణేనాధర్మేణ త్వం హతః |

౬౦| అమృతం రామో మోక్షరూపః | అదరం భీతిరహితమ్ | బభక్షేత్యపాణినీయమ్ |
మన్యమిత్యప్యపాణినీయమ్ | మునివాగ్ వాశ్మీకివచః |

౬౧| యతిభిః పృథీవ్యాః పతిభిర్బృహిష్పతిశ్చ యద్దశనాయారణ్యే మృగవదాచరితమ్ |

౬౨| గలం మర్యాదాకృత్యాగలమాకణ్ఠమ్ | ఉత్సవతో ముదా |

౬౩| రామముద్రాం వీక్ష్య హనూమన్తం చాదృష్ట్వా సీతా ముద్రాం ప్రతి బ్రూతే | హే ముద్రే,

యథా రావణ ఉటజాన్మాం హృతవాంస్తథా త్వామపి పత్యుః కరతః కథం హృతవానితి ప్రశ్నః । స శ్రీరామః సముద్రే నౌవత్ నౌ ఆవాం త్రాతుం కస్మాన్నాగతః ఇతి యోజనా ।
 ౬౪| ఆధిసముద్రే మనోవ్యథాసముద్రే ముద్ ఆనన్ధః అప్పు లిఖితయా రేఖయా తుల్యః
 ఇత్యన్వయః ।

౬౫| నఖినాం లక్షం తత్ర గురుః శ్రేష్ఠో హరిరివ సింహ ఇవ । మఖినో
 విశ్వామిత్రాల్లభాన్యస్త్రాణి యేన సః ।

౬౬| సూతోఽరుణః । అస్తిషు పురుహూతః ఇన్ద్రః శ్రేష్ఠ ఇత్యర్థః ।

౬౭| శ్రాన్తస్వాన్తః ఖిన్నచేతాః ।

౬౮| పత్రిపత్తిరైవనతేయస్తస్యేవ జవో యస్య సః శరః అర్ణవస్థం భేకమివ క్షుద్రమరిం కథం
 న జయేదిత్యర్థః ।

౬౯| ఆశుగో హరిర్భాణరూపధారీ విష్ణురజో యో భవః శివస్తేన ప్రహితః పురా
 మయాసురనిర్మితం పురమదహత్ । తథైవాయం హరిర్వానరో హనూమాన్
 అజభవేనాజకులోత్పన్నేన రామేణ ప్రహితో లజ్కాపురమదహత్ । ఏవమయమపి
 పీతామృతస్య విష్ణోః శ్రియా యుక్తః ।

౭౦| సన్తః అనుగా కపయో యస్య తేన రామేణ పినాకివరః ఏవ సురా తయోన్మత్తః ।

౭౧| కపిరశోకవనికాభజ్ఞం నాకరోద్యతః సోఽనుక్తః అనాదిష్టః । రామేణేత్యర్థాత్ ।
 నాప్యగ్నిః శత్రుపురీమదహత్ । సోఽప్యస్వతస్రో భగవదిచ్ఛావృతిత్వాదస్యేతి భావః ।
 కిస్త్యేతద్ ద్యయమపి క్షుభ్దాః సత్యాః సీతాయా నిశ్వాసా ఏవ చక్రరితి యోజసియమ్ ।

౭౨| ఏకసతీ పత్నిప్రతాశ్రేష్ఠా సీతా ఆరాత్యమన్తాత్ కుటిలాయాభిర్దుర్మతిభిః
 అశివాభిరమగజ్ఞాభిః పాఖణ్డా దుష్టా ఉక్తిర్యాసాం తాభిరసురస్త్రీభిర్వనే రుద్ధా
 పరివృతాత్పితే । అత్రౌపమ్యం కలాపుపనిషదివ । సాపి పరమపవిత్రా కుటిలాశయాభిరసురస్త్రీయో
 పాఖణ్డానాం

౭౩| కపయ ఇతి సముద్ధిః । స సఖా హనూమాన్ కపిసైన్యస్య దైన్యహరం తేజో యస్య
 తాదృశో బాహుభ్యాం న కేవలమభేః పయస్త్రీర్ణః । అపి తు రాక్షససైన్యమపీత్యన్వయః ।

౭౪| కణ్ణికారికావృతావిత్యధికణ్ణికారికావృతి । ఘర్మే నిదాఘే ఉజ్ఞాతరోపితాం
 జాతీలతామివ నితాన్తం తాన్తా గ్ధానిముపగతా తనుర్యస్యాస్తాం సీతామపశ్యమితి యోజనా
 ।

౭౫| అబలా అసమర్థా దహనశిఖా యథా అనార్ద్రాణి శుష్కాణి బాలతృణాని
 దగ్ధమిచ్ఛన్త్యపి సఖాయం వాయుం ప్రతీక్షతే తథైవ సీతా రావణాదీన్ భస్మసాత్కర్తుమిచ్ఛన్త్యపి
 త్వామేవ ప్రతీక్షమాణా తిష్ఠతీత్యర్థః ।

౭౬| బంధురపి సగరపుత్రైర్యజ్ఞయమశ్వం మృగయమాణైః ఖాతత్వాత్ యో జలధిః
డలయోరభేదాజ్జడధీః | దస్యవే రావణాయ సంశ్రయం లక్ష్మీరూపమదాత్ | అతః స
రిపోరిష్టః శత్రుపక్ష్యః | అతః సోఽతివేలం భృశం కిమితి ప్రార్థ్యతే | ప్రార్థ్యమానోఽపి
నాయం మార్గం త దద్యాదితి భావః |

౭౭| నమతే ప్రణామం కుర్వతే బిభీషణాయ జీవేత్యాశీర్ధాతుముచితా | అభయదానమవ
కేవలం యుక్తమ్ | కిన్తు రాఘవేణావిచార్య శ్రీరపి దత్తా | సర్వస్య స్వస్య సమ్పదో
దానమాశ్రయమ్ | రావణస్య సమ్పద ఏవ బిభీషణాయ ప్రతిశ్రుతం దానమితి
విరోధపరిహారః |

౭౮| సఖా మిత్రం విభీషణః | సమాసాది లబ్ధః |

౭౯| అవిలక్ష్ణితా మర్యాదా వేలా గురుజనాదరశ్చ యేన తాదృశం బంధుం సాగరం బబంధ
| గురుం చ సాగరమనులక్ష్మినీయ లలజ్ఘ | శమ్భోర్భక్తమపి మునేః పులస్త్యస్య సుతం
రావణం చ కోఽపి రామ ఇత్యర్థాత్ | దారకృతే సీతాయా అధిగమార్థ జఘాన | సర్వత్ర
విరోధాభాసః |

౮౦| ఉఞ్చుః కణశః క్షేత్రస్థస్య ధాన్యస్యాదానం స ఏవ వృత్తిర్యోషాం తే ఉచ్చవృత్తయో
మునయః | అస్త్రాణ్యేవ భోగినః సర్వాస్తేషామగురువత్ కృష్ణచన్దనవదాశ్రయో రామః |

౮౧| పతక్లః సూర్యః | ఖేచరా రాక్షసాస్తేషాం భూభృతం రావణమ్ |

౮౨| వాహినోఽనద్యః సేనాశ్చ | నిర్జీవనీకృతాః నిరుదకాః కృతాః హతాశ్చ |
విరోధాభాస ఆశ్చర్యహేతుః |

౮౩| తనూనపాదగ్నిః | తృణకాననం న దదాహ కిన్తు కీలాలనదీః శోణితనదీః ససర్జ
ప్రవర్తయామాస | విరోధాభాసః |

౮౪| నాకౌకసాం దేవానామ్ | కులిశకరో మహేన్ద్రః | కాలకూటాశః శివః | * తు
అయాత్ ఇతి పదచ్ఛేదః | అయః శుభావహో విధిః |

౮౫| హే వీర రావణ |

౮౬| విషవహ్నోరతితమాం విషమం పరకలత్రం స్పృష్ట్వా స ఆమూలం దగ్ధ ఇత్యన్వయః
| అపితమామితి లిపికరప్రమాదః |

౮౭| “తమాన్తాన్తా” ఇతి లిపికరప్రమాదః | తం ఆతాన్తా ఆల్లాన్తా ఇతి పదచ్ఛేదః | సరోజినీ
సరసో జనీ జన్మ యస్యాః సా | “జనీ ఇతీదన్తః కృదికారాదక్రీన |” ఇతీషావిధానాత్ |

౮౮| సుహృదో వియోగయోగావేవ తాపతోషయోర్హేతుర్నాన్యవిత్యన్వయః |

౮౯| లబ్ధః పరభాగః ఉత్కర్షో యయా సా |

౯౦| అవతాదిత్యాశిషి లోద్ | ధ్రువస్య సఖా తద్వదచల ఇతి భావః |

౯౧| సుగతిం మోక్షస్వరూపాం త్వామిచ్చన్త ఇతి యోజనా | స్వోత్పాదితమాత్మజమ్
|

౯౨| అయోధ్యాం ప్రతి ప్రస్థితో రామ చన్ద్రః సీతాం వక్తి | సుషమయా పరమయా
శోభయా జితా ధనస్థా మేఘమధ్యవర్తినీ శమ్నా విద్యుద్యయా తత్సమ్బుద్ధౌ |
విద్యుత్ప్రభే సీతే | పేయా వాణీ యస్యాస్తత్సమ్బుద్ధౌ | మయి అస్యాం పమ్నాయాం
చిరం రుదతి శిఖిభిరసద్భిరిత నృత్యద్భిర్భృశం ముముదే | భావే లిట |

౯౩| శం సుఖమ్ | -ఇతా గతా | స్వరపగేత్యత్ర స్వరాపగేతి భావ్యమ్ | స్వర్ధసీత్యర్థః |
౯౪| అరయ ఏవ కరిణస్తేషాం హరిపతి సిహావివ రామలక్ష్మణౌ సతీసహితౌ |
పతివ్రతయా సీతయా సహితౌ | అత్ర ప్రాప్తౌ స్తః ఇతి శేషః |

౯౫| ఈశస్య శిరఃసారసం శిరఃకమలం ఆసనం యస్యాస్తత్సమ్బుద్ధౌ హే గజే | కథం
కథమపి |

౯౬| బాలచాతక భరత | అమృతం పాతుమనేహసం కాలం మా నయేత్యన్వయః

౯౭| మయూరాః పౌరాః| మహాభాగతో మహతా భాగధేయేన | ముదిరం మేఘం రామం
చ |

౯౮| మహేన్ద్రస్య సఖా దశరథః | యేనాధిష్ఠితం త్వం అఖిలనాం నృపతిశ్రేష్ఠానాం
నతేర్నమనస్య పాత్రమసి | యస్య తే యశోఽమృతపాయిభిర్దేవైః పీతం తం దశరథమద్య
స్మరసీతి ప్రశ్నః |

౯౯| అమృతమన్తో భోజనం యేషాం తేషాం దేవానామ్ | రతేరానన్దస్యైకం స్థానమ్ |

౧౦౦| ఇనః సూర్యః | కోః పృథివ్యాః పతిః కుత్సితః పతిశ్చ | విరోధాభాసః |

౧౦౧| విధేయం భృత్యః | రాజా ప్రజానాం భృత్యః కార్యకరోఽస్తీతి ప్రసిద్ధిమాశ్రిత్యయముక్తిః
|

౧౦౨| హే అయోధ్యే ! పరఃశతా నపతయస్త్వయా భుక్తాః| తానధునా కథం న స్మరసి
| అమునా పత్యా త్వం మోహితా నను | “నరఘేవ లోభితా” ఇతి పారాన్తరమ్ | మధునా
సరషా మధుమక్షికేవామునా పత్యా రామేణ మోహితేత్యర్థః |

Proofread by Rajesh Thyagarajan

Please send corrections to sanskrit@cheerful.com

